

раїни). При цьому головуючий повинен ставити кожне питання в такій формі, щоб на нього можна було дати тільки позитивну або негативну відповідь. При вирішенні кожного окремого питання ніхто з суддів не має права утримуватися від голосування. Головуючий голосує останнім. Усі питання вирішуються простою більшістю голосів (ст. 325 КПК України). Йдеться про формування власної думки суддів й усунення будь-яких сторонніх впливів.

Кожен член суддівської колегії може мати свою позицію, висловити особливу думку. Так, суддя, який залишився в меншості, має право викласти свою особливу думку, яка приєднується до справи, але оголошенню не підлягає (ст. 339 КПК України). Особлива думка являє собою позицію судді або народного засідателя (викладену письмово), не згодного з рішенням чи вироком суду. Така думка може бути по справі в цілому чи з окремих питань, що вирішуються судом при винесенні рішення, вироку, ухвали.

У психологічному аспекті важливе значення мають зовнішні умови, в яких здійснюється правосуддя. До таких умов може бути віднесене приміщення, в якому відправляється правосуддя, зал судового засідання, меблі, що знаходяться в залі, тощо. Винесення рішень суддею від імені держави передбачає наявність у залі засідання державної символіки (герба, прапора), а сам суддя повинен бути вбраний у мантию. Ці зовнішні умови сприяють виробленню поваги до суду, впливають позитивно на психіку осіб, що потрапили в орбіту судочинства.

Надійшла до редколегії 20.09.04

В. Журавель, професор НЮА України,
завідувач сектору ІВПЗ АПрН України,
В. Білоус, асистент НЮА України,
молодший науковий співробітник
ІВПЗ АПрН України

Фіктивні підприємства у механізмі легалізації «брудних» коштів

Гасло «Нам потрібна легальність», проголошене економічними злочинцями на початку минулого століття, якнайкраще демонструє прагнення сучасної організованої злочинності будь-якими спо-

собами набути легального прикриття для безперешкодного здійснення своєї протиправної діяльності. Організовані злочинні угруповання прагнуть вкласти злочинні кошти від наркобізнесу, контрабанди, організованої проституції, шахрайств тощо у високоприбуткові легальні підприємства, аби поступово встановити контроль над цілими галузями чи видами підприємницької діяльності, засобами масової інформації, політичними інститутами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Метою діяльності більшості організованих злочинних угруповань було і залишається одержання надприбутків. Злочинний характер походження доходів передбачає необхідність їх легалізації, надання вигляду законності, створення можливості вкладення грошових коштів або іншого майна в новий етап одержання прибутку¹. Ззовні бездоганна реалізація цього завдання можлива лише у тій сфері, де одержання прибутку є основною законною метою. Саме у галузі легальної підприємницької діяльності, з використанням статусу суб'єкта підприємництва і тих можливостей, які він надає, реалізується переважна більшість злочинних схем з легалізації «брудних» коштів.

П. Андрушко, А. Волобуєв, В. Зеленецький, Г. Матусовський, Д. Файер та інші вчені вважають діяльність фіктивних підприємств одним із ключових елементів механізму легалізації злочинних доходів².

Визначальною особливістю фіктивних підприємств є те, що вони виконують роль своєрідного містка між «світлом» і «тіню», реверсивно спрямовуючи рух товарно-грошових потоків з легальної до тіньової економіки та у зворотному напрямку, залежно від поточних потреб їх власників. Конвертаційні центри та фіктивні фірми, що діють під оболонкою легальних підприємницьких структур, на сьогодні залишаються найбільш поширеними інструментами для відмивання «брудних» грошей³. Протиправна діяльність, пов'язана з проведенням не-

¹ Див.: Шепитько В. Ю. Криміналістика: Курс лекцій. — Х., 2003. — С. 326.

² Див.: Андрушко П. П. Фіктивне підприємництво: проблеми кваліфікації та вдосконалення відповідальності // Предпринимательство, хозяйство и право. — 1998. — № 11. — С. 28; Волобуєв А. Фіктивне підприємництво як способ сокрытия тяжких экономических преступлений // Российская юстиция. — 2001. — № 6. — С. 54; Зеленецький В. С., Файер Д. А. Економіко-правова характеристика процесів тінізації і криміналізації кредитно-фінансової і банківської системи України // Весы Фемиды. — 2000. — № 3. — С. 12; Матусовський Г. А. Экономические преступления: криміналістический анализ. — Х., 1999. — С. 273.

³ Див.: «Грязные» деньги в «конвертах» // Власть и политика. — 2002. — 4—10 окт. — № 40. — С. 7.

законних конвертаційних операцій, на сьогодні є одним з найперспективніших шляхів для «відмивання» значних коштів представниками злочинних угруповань¹. Тому особливої уваги насамперед потребує дослідження взаємозв'язку фіктивного підприємництва з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, місця і ролі фіктивних підприємств у механізмі легалізації злочинних доходів.

Результати анкетування 150 слідчих прокуратури, МВС та державної податкової служби України засвідчили, що 73 % респондентів вважають легалізацію доходів, одержаних злочинним шляхом, однією з основних цілей створення (придбання) фіктивних підприємств. Разом з тим результати узагальнення 110 кримінальних справ про фіктивне підприємництво демонструють, що лише у 1,8 % справ слідчими було доведено наявність при вчиненні фіктивного підприємництва мети легалізації злочинних доходів. Існування таких диспропорцій зумовило необхідність дослідити механізми використання фіктивних підприємств з метою легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, а також визначити криміналістично значущі ознаки, що характеризують фіктивних суб'єктів підприємницької діяльності, які використовуються для легалізації злочинних доходів.

Основоположним чинником, що характеризує фізичну діяльність особи з учинення злочину, є спосіб. Спосіб легалізації (відмивання) грошових коштів та іншого майна — це зумовлена суб'єктивними властивостями суб'єкта, предметом легалізації, поставленими суб'єктом цілями та елементами обстановки, що об'єктивно склалася, система дій суб'єкта, що включає в себе попереднє відмивання (легалізацію) грошових коштів та іншого майна, одержаних завідомо злочинним шляхом, відокремлення злочинних доходів від джерела їх походження, інтеграцію їх в економіку, в кінцевому рахунку — спрямування на створення цивільно-правових підстав придбання права власності на ці грошові кошти та інше майно, тобто на надання правомірною вигляду володінню, користуванню та розпорядженню цим майном².

У сучасній вітчизняній та зарубіжній криміналістичній літературі способи легалізації злочинних доходів вивчено ще недостатньо. Ра-

¹ Див.: *Файер Д. А.* Особливості виявлення злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами у кредитно-фінансовій системі // Злочини у сфері кредитно-фінансової та банківської діяльності: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. — Х., 2000. — С. 101–104.

² Див.: *Курс криміналістики: В 3 т. — Т. 3: Криміналістическая методика: Методика расследования преступлений в сфере экономики, взяточничества и компьютерных преступлений / Под ред. О. Н. Коршуновой и А. А. Степанова.* — СПб., 2004. — С. 230.

зом з тим проведені дослідження дозволяють зробити висновок про те, що значна частина капіталів злочинного походження легалізується за допомогою способів, побудованих на використанні можливостей юридичних осіб, зокрема фіктивних підприємств. Так, М. Салтевський серед способів легалізації виокремлює підставну підприємницьку діяльність, що здійснюється шляхом створення фіктивних підприємств¹. У свою чергу В. Шепітько в числі таких способів називає неконтрольоване введення в комерційний обіг грошових коштів (або майна) за допомогою легальних господарських структур на території України, відкриття дочірніх підприємств закордонних фірм, створення підприємницької оболонки, бачення високої рентабельності для приховування здійснюваних операцій².

Легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом за допомогою фіктивних підприємств, передбачає: а) документальне оформлення витрати товарно-матеріальних цінностей, які фактично були реалізовані за готівку; б) коректування цін реально діючих суб'єктів господарювання у випадках, коли товарно-матеріальні цінності їм реалізуються неофіційно за готівку за більш високою ціною, в той же час оформлення витрат відбувається на фіктивну фірму за більш низькою ціною з метою скорочення офіційно одержаного сукупного валового доходу і зменшення податкових зобов'язань; в) легалізацію коштів, що знаходяться у «тіньовому» обороті, з метою здійснення офіційних інвестицій, капіталовкладень, придбання нерухомості, цінних паперів тощо; г) використання багаторівневих схем товарно-грошових потоків, у яких між реальними суб'єктами господарювання розташовується фіктивна фірма, через котру спрямовується рух товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів, з метою коректування вартості товарно-матеріальних цінностей на етапі їх проходження через фіктивне підприємство³.

¹ Див.: Салтевский М. В. Основы методики расследования легализации денежных средств, нажитых незаконно. Конспект лекций. — Х., 2000. — С. 5.

² Див.: Шепітько В. Ю. Легалізація грошових коштів, отриманих незаконним шляхом: криміналістичний аспект // Злочини у сфері кредитно-фінансової та банківської діяльності // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції — Х., — 2000. — С. 76–77.

³ Дослідники відзначають, що специфіка утворення вітчизняних нелегальних капіталів полягає в тому, що їх основним джерелом є не наркобізнес чи торгівля зброєю, а ухилення від сплати податків (див.: Борьба с отмыванием грязных денег в Украине возложена на налоговую службу // Вестник налоговой службы Украины. — 2001. — № 6. — С. 11). З огляду на це залишається дискусійним виключення із складу предикатних злочинів щодо легалізації таких складів, як ухилення від повернення в Україну виручки в іноземній валюті (ст. 207 КК України) та ухилення від сплати податків (ст. 212 КК України).

У самому механізмі легалізації злочинних доходів із застосуванням фіктивного підприємства можна виділити такі етапи:

1) надання суб'єктом легалізації допомоги володільцю злочинних доходів у перериванні безпосереднього зв'язку цих доходів зі злочином, у результаті якого вони одержані, тобто здійснення певного дистанціювання злочинних доходів від джерела їх походження і маскування (заплутування) слідів злочину, в результаті якого були одержані доходи, що легалізуються (фактична передача предметів, одержаних злочинним шляхом, фіктивному підприємству з наступним документальним оформленням правомірності володіння таким майном);

2) наступне включення доходів, одержаних злочинним шляхом, у легальний цивільно-правовий обіг з метою остаточного надання їм правомірного вигляду (оформлення фіктивних договорів, документів первинного огляду та проведення відповідних фінансових операцій між фіктивним підприємством і замовником легалізації).

Отже, у разі легалізації злочинно здобутого майна та коштів ставиться за мету їх подальше використання, але вже як таких, що мають законне джерело походження. При цьому здебільшого ставиться мета перевести злочинно набуте майно у безготівкові кошти.

Для переведення готівкових грошових коштів у безготівкові та легалізації таким чином коштів, здобутих злочинним шляхом, використовуються різноманітні операції, в тому числі доміцилювання векселів. Ця операція здійснюється таким чином. Реальне підприємство з метою збільшення обігових коштів або здійснення оплати за угодою у безготівковій формі передає у розпорядження фіктивної фірми готівкові грошові кошти. Фіктивна фірма емітує вексель та перераховує грошові кошти у сумі забезпечення векселя та певного відсотка як плату банківській установі. Далі фіктивне підприємство оформлює виконання безтоварної операції з «транзитним» підприємством, за яку розраховується векселем. Реальне та «транзитне» підприємства у свою чергу документально оформлюють безтоварну операцію, за виконання якої реальному підприємству як плата надається вексель, емітований фіктивною фірмою. Оскільки вексель має повне грошове забезпечення банком, то він надається реальним підприємством для погашення до банківської установи (банк перераховує грошові кошти реальному підприємству). Використання такої фінансової схеми дозволяє легалізувати кошти, одержані злочинним шляхом, збільшити обсяг обігових коштів та виключити безпосередній контакт з фіктивною

фірмою (грошові кошти не перераховуються безпосередньо з банківського рахунка фіктивної фірми). Для зменшення податкового навантаження (суми одержаного доходу реальним підприємством) оформляється виконання зустрічних вимог з «транзитним» підприємством¹.

Для надання злочинним зв'язкам легально діючих підприємств з фіктивними фірмами видимості фінансово-господарських зв'язків укладаються різноманітні фіктивні угоди². Останні у всьому їх розмаїтті становлять основу більшості кримінальних схем легалізації злочинних доходів за допомогою фіктивних підприємств. Вони використовуються і як разові акції для легалізації конкретної суми, а також у складних комбінаціях з залученням прикриття банківських операцій та виробничих циклів великих підприємств для здійснення довготривалого та великомасштабного процесу легалізації. При цьому, схеми з залученням псевдоіноземних фірм, фірм-одноденок, виведення операцій легалізації у офшорні зони — всі ці прийоми слугують лише для прикриття, завуальовування чи підвищення ефективності (наприклад, для зниження податкової ставки під час легалізації) достатньо простої основи злочинного діяння — фіктивної угоди. Найбільш поширеними видами фіктивних угод, що використовуються під час легалізації злочинних доходів, є договори: купівлі-продажу (зокрема цінних паперів), оренди, страхування, довірчого управління, доручення, комісії, контракції, поруки, про надання інформаційно-консультаційних, аудиторських, юридичних, бухгалтерських, маркетингових, брокерських та інших послуг³.

Псевдопідприємницькі (фіктивні) угоди є потужним джерелом тіньових доходів і вкрай небезпечним інструментом тінізації суспільно-економічних відносин. Вони супроводжують переважну частину ухилень від оподаткування та інші економічні злочини —

¹ Див.: Лисенко В. В. Фіктивні суб'єкти підприємництва у злочинному механізмі переведення безготівкових грошових коштів у готівку // Актуальні проблеми криміналістики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. — Х., 25–26 вересня 2003 р. / Ред. кол.: М. Панов (голов. ред.), В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. — Х., 2003. — С. 106–108.

² Див.: Волобуєв А. Про деякі стандарти злочинної поведінки в технології організованої економічної злочинності // Вісник Академії правових наук України. — 2001. — № 1 (24). — С. 181.

³ Див.: Николайчук И. А. Соккрытие преступлений как форма противодействия расследованию // Под ред. Р. С. Белкина. — М., 2000. — С. 190.

від привласнення шляхом «переведення» майна державних підприємств у комерційні структури до хабарництва та відмивання коштів злочинного походження¹. З огляду на викладене укладення службовими особами або власниками діючих суб'єктів підприємницької діяльності господарських чи фінансових угод без наміру їх виконання вважаємо за необхідне криміналізувати як самостійний склад злочину, на чому наполягають П. Андрушко, В. Куц, Г. Матусовський, В. Навроцький².

В особливу групу слід виділити операції щодо легалізації злочинних доходів, здобутих шляхом реалізації контрабандних, контрафактних або незаконно привласнених товарів, майна, підпільно виготовленого в Україні або здобутого від здійснення незаконної підприємницької, у тому числі торговельної, діяльності чи здійснення заборонених видів діяльності тощо. Легалізація товарів контрабандного походження здійснюється відповідно до такої схеми: реально діюче підприємство, отримавши контрабандним шляхом від іноземного партнера певні товари та ухилившись у такий спосіб від сплати податків і митних платежів, укладає з фіктивним підприємством відповідний «безтоварний» договір постачання, на підставі якого здійснює розрахунки та оприбутковує у себе контрабандні товари. Надалі ці товари залучаються до легального товарообігу шляхом реалізації законно діючим суб'єктам підприємства або кінцевим споживачам. Аналогічним чином здійснюється легалізація неврахованої продукції власного виробництва або викраденого майна.

Істотною особливістю національної економіки останніх років стали значні обсяги тіньового обігу готівкового капіталу. Загальна тінізація підприємницької діяльності зумовила зміну структури грошових запасів на користь готівки. Серед найвагоміших причин намагання багатьох суб'єктів господарювання здійснювати розрахунки готівкою, а населення — накопичувати заощадження в готівковій формі — невизначеність перспектив розвитку економіки, уникнення оподаткування. Причини, які спонукають

¹ Див.: Попович В. Кримінологічний аналіз способів ухилення від оподаткування як джерел тінізації суспільно-економічних відносин // Економіка, фінанси, право. — 2002. — № 3. — С. 4.

² Див.: Андрушко П. П. Фіктивне підприємництво... — С. 20; Куц В. М. Новий Кримінальний кодекс України: яким йому бути. — Х., 1999. — С. 116; Матусовський Г. А. Вказ. праця. — С. 274; Навроцький В. Господарські злочини. Лекції. — Львів, 1997. — С. 41.

службових осіб легально діючих підприємств займатись конвертацією грошових коштів у готівку, загальновідомі. Це, зокрема, високий рівень оподаткування фонду заробітної плати, який зумовлює економічну доцільність позакасових форм оплати праці (так звана тіньова частина зарплати — «чорна готівка»), прагнення ухилитись від сплати податку на додану вартість і податку на прибуток підприємств, бажання мати готівкові кошти для здійснення повсякденної фінансово-господарської діяльності¹. «Готівкові гроші працюють швидше». Значення цього популярного гасла полягає в тому, що в даний час не завжди можна одержати гостродефіцитну сировину чи матеріали, термінові роботи чи послуги за безготівковий розрахунок. Велика кількість продавців (виконавців) наполягає на проведенні повністю готівкового або комбінованого («чорно-білого») розрахунку, пропонуючи взамін найвигідніші ціни та найкоротші строки поставки (виконання). Юридичні особи тримають грошові кошти у готівковому вигляді як для розрахунків із заробітної плати зі своїми працівниками поза розрахунковими відомостями («у конвертах»), так і для виплати незаконних винагород посадовцям органів державної влади та органів місцевого самоврядування, особам, що знаходяться у трудових чи ділових відносинах з підприємствами-конкурентами (за невиконання або неналежне виконання ними своїх службових обов'язків, задля схилення працівників конкурентів до розголошення комерційної таємниці), для задоволення власних потреб, майнових вимог, що висуваються кримінальними структурами, або для сплати за надані ними послуги².

Незаконна конвертаційна діяльність тісно пов'язана з так званою «реконвертацією». Потреба в останній виникає навіть у легально діючих підприємств з різних причин, наприклад, коли потрібно приховати факт реалізації товарів за реальними цінами у готівці та одночасно одержати безготівкові кошти для проведення офіційних платежів — сплати податків, повернення банківських кредитів, сплати відсотків за ними, здійснення розрахунків за укладеними угодами у безготівковій формі, виплати офіційної заробітної плати тощо. За оцінками експертів, відношення обсягів «реконвертації» до обсягів незаконної конвертації в даний час становить від 20–25 до 80–75. При цьому намітилась стійка тенденція до збіль-

¹ Див.: Дудоров О. О., Мельник М. І., Хавронюк М. І. Злочини у сфері підприємництва. Навчальний посібник / За ред. М. І. Хавронюка. — К., 2001. — С. 235.

² Див.: Матусовский Г. А. Вказ. праця. — С. 267.

шення частки «реконвертації», що викликано внесенням суттєвих змін до податкового законодавства, і зокрема формуванням практики застосування «непрямих» методів визначення бази оподаткування¹.

Потреба широкого кола суб'єктів фінансово-господарських відносин у неконтрольованих державою та суспільством «тіньових» готівкових грошах, а також у легалізації злочинних доходів стала об'єктивною причиною систематичного створення різних схем і структур для задоволення названих потреб. Домінуюче місце у механізмі незаконної конвертації/реконвертації посіло використання як окремих фіктивних фірм, так і високо організованих конвертаційних центрів.

Незаконна конвертація безготівкових грошових коштів — це злочинне переведення в готівку безготівкових грошових коштів, яке вчиняється організованими злочинними угрупованнями з метою ухилення від сплати податків або легалізації злочинних доходів шляхом створення та використання фіктивних підприємств і легальних фінансово-господарських інструментів ринкової економіки. Незаконна конвертація залишається досить прибутковим і поширеним видом нелегального бізнесу для обслуговування як організованої злочинності, так і цілком легальних підприємств, службові особи яких у такий спосіб ухиляються від сплати податків. Протиправна діяльність, пов'язана з проведенням незаконних конвертаційних операцій, на сьогодні є також одним з найперспективніших шляхів для легалізації злочинних доходів представниками кримінальних кіл². Аналітики Міжнародного валютного фонду стверджують, що в цілому відмивання грошей у світі щорічно сягає 1,5 трильйона доларів США. Українські експерти вважають, що обсяги відмивання грошей походженням з України становлять близько 5 мільярдів доларів США на рік. Левова частка утворення і легалізації злочинного капіталу в Україні здійснюється шляхом використання фіктивних підприємств та конвертаційних центрів. Злочинні схеми реалізуються в процесі легальної підприємницької діяльності через протиправне використання можливостей, які вона надає, а також шляхом зловживання статусом суб'єкта підприємницької діяльності³.

¹ Див.: *Бизнес*. — 2001. — № 9. — С. 68.

² Див.: *Файер Д. А.* Вказ. праця. — С. 101–104.

³ Див.: *Валобуєв А.* Про деякі стандарти злочинної поведінки... — С. 175–181.

Спектр незаконних фінансових операцій конвертаційних центрів є досить широким і включає в себе позабанківський незаконний обмін безготівкових коштів у готівкові, в тому числі й обмін безготівкової валюти України на готівкову іноземну валюту, а також придбання безготівкової іноземної валюти за безготівкову валюту України з наступним її перерахуванням за кордон, як правило, за фіктивними зовнішньоекономічними контрактами тощо. Мета здійснення подібних операцій може бути різною: легалізація коштів, здобутих злочинним шляхом, наприклад, від реалізації контрабандних товарів чи товарів, підпільно вироблених в Україні, здобутих від здійснення незаконної підприємницької, у тому числі торговельної, діяльності чи здійснення заборонених видів діяльності тощо; одержання без сплати податків готівкових коштів для виплати заробітної плати; привласнення проконвертованих коштів, здійснення розрахунків з іншими суб'єктами за невідображені у звітності господарські операції; незаконне перерахування коштів у закордонні банки; надання легальності придбання товарів, які фактично одержані незаконно (викрадені, контрабандні тощо), тобто оприбуткування «лівих» товарів; незаконне одержання права на відшкодування ПДВ із бюджету, тобто фактичне привласнення державних коштів тощо. Призначенням конвертаційних центрів є створення можливості легальним суб'єктам підприємництва ухилитися від сплати податків, перекласти податкові зобов'язання на фіктивні фірми, одержати готівкові кошти і використовувати їх у тіньовому бізнесі¹.

Під час проведення незаконних фінансових операцій з відмивання «брудних» грошей конвертаційні центри використовуються таким чином. Спочатку грошові кошти вводяться шляхом прямого (формально законного) їх розміщення в банківських установах. З цією метою створюється мережа фіктивних фірм, на рахунки яких перераховуються «брудні» гроші. Для обґрунтування платежів надаються фіктивні угоди про придбання продукції, виконання робіт або надання послуг. Потім грошові кошти під виглядом взаєморозрахунків за фіктивними договорами з іноземними партнерами, як правило, також фіктивними, переміщуються по кореспондентських рахунках з метою ускладнення або повної нейт-

¹ Див.: Андрушко П. П. Проблеми кваліфікації незаконної конвертації грошових коштів // Злочини у сфері кредитно-фінансової та банківської діяльності: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Х., 2000. – С. 50–51.

ралізації фінансового та іншого контролю над ними, приховування власника та джерела надходження і розміщення на незаконно відкритих за межами України валютних рахунках фізичних та юридичних осіб. Після цього легалізовані кошти повертаються їх власнику для використання. Цей етап є найбільш характерним для всіх операцій з легалізації грошових коштів, здобутих злочинним шляхом. Саме тут можна простежити весь механізм вчинення злочину, виявити конкретних осіб і довести їх причетність до злочинної діяльності. Після здійснення таких операцій протягом часу, встановленого для подання звітності в податкові органи, фіктивні фірми припиняють свою діяльність, а для подальшого їх здійснення створюються нові¹.

«Універсальні» фіктивні фірми об'єднані в постійно оновлювану розгалужену систему фіктивних фірм, підконтрольних банків (або зв'язків зі службовими особами банківських установ, що дозволяє тісно співпрацювати з ними), закордонних офшорних фірм (для розміщення безготівкової іноземної валюти поза межами України), валютних рахунків фізичних осіб у банках України (для подальшого переведення у готівкову вільно конвертовану валюту), так званих «вікон» на кордоні (для ввезення контрабандним шляхом готівкової валюти), широкого кола постійних «клієнтів», яке забезпечується наявністю дилерської мережі в різних регіонах. Так, викритий у м. Києві підпільний конвертаційний центр діяв під виглядом товариств з обмеженою відповідальністю «Алмекс», «Солекс», «Торгмет» і «Рубін». За допомогою двох банків та 16 фіктивних фірм організатори підпільного бізнесу щоденно перераховували «у тінь» понад 500 тис. грн. У організаторів конвертаційного центру вилучено 40 тис. грн., 30 тис. доларів США, апарат модемного зв'язку «клієнт-банк», журнали обліку клієнтів з відомостями про дати і суми перерахованих на власні рахунки грошей, статистичні документи і печатки фіктивних фірм². До складу ковертаційного центру, викритого у Дніпропетровській області, входило 11 фіктивних фірм. За період його існування було проконвертовано понад 120 млн грн. Під час обшуків у офісах та за місцем проживання підозрюваних було виявлено та вилучено 150 печаток фіктивних підприємств, 11 комплектів оргтехніки, ноутбук, модем, цінні папери, а також готівку в сумі 81 тис. грн. та 3 тис. дол. США. Було та-

¹ Див.: Зеленецький В. С., Файер Д. А. Вказ. праця. – С. 11.

² Див.: Юридичний вісник України. – 2001. – № 42. – С. 7.

кож накладено арешт на банківські рахунки фіктивних фірм із залишком коштів у сумі 740 тис. грн. і 16 тис. дол. США¹. Викрита у м. Києві злочинна група щоденно через мережу фіктивних фірм конвертувала більш ніж по 2 млн грн. Диспетчерська конвертаційного центру, звідки здійснювався контроль за грошовими ресурсами, знаходилась у звичайній київській квартирі. Через цілодобово працюючі комп'ютери злочинці відслідковували рух грошових коштів по банківських рахунках, здійснювали фінансові операції за межами України. З тіньового обігу правоохоронцям вдалось вилучити понад 600 тис. грн. та 40 тис. дол. США, які були призначені для розрахунків з клієнтами підпільного банку².

Отже, фіктивні підприємства є невід'ємним елементом у механізмі легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Процес їх створення і подальшого використання невпинно вдосконалюється, що потребує застосування адекватних засобів протидії фіктивному підприємництву, розробки відповідних наукових рекомендацій.

Надійшла до редколегії 15.07.04

В. Батургарєєва, учений секретар
Інституту вивчення проблем
злочинності АПРН України,
кандидат юридичних наук

Застосування монографічного методу в дослідженні особи рецидивістів: можливості та результати

Одним із проявів міждисциплінарних наукових зв'язків є запозичення інструментарію, за допомогою якого відбуваються первинне накопичення, оброблення та аналіз теоретичного або емпіричного матеріалу, а також розширення і поглиблення знань про вже відомі явища або процеси в тій чи іншій галузі знання. Важливішою складовою дослідницького інструментарію є методи. Під час збирання та оброблення кримінологічної інформації практикується

¹ Див.: Операція «Конверт» // Урядовий кур'єр. — 2002. — 26 вер. — С. 5.

² Див.: Факты. — 1999. — 26 окт. — С. 1.